

Asylyp öldürilen maýmyňlar

Category: Geň-taňsy wakalar, Kitapcy

написано kitapcy | 23 января, 2025

Asylyp öldürilen maýmyňlar ASYLYP ÖLDÜRILEN MAÝMYNLAR

■ Türk deňizçiliği we maýmyňlar

Osmanly türkmen döwletiniň maýmynlary deňiz flotiliýasynda ulanandygy we janawarlary gämileriň bumyna çykarmak bilen şowür çekdirendigi öñden bări mälimdir. Orta Yer deňzini hakyky türk deňzine öwren Osmanlylar aýratynam Soltan Baýezit II-den soň gämi önemciliği we deňiz ýorişleriniň ince sungaty bilen giňden meşgullandylar. Şol bir wagtyň özünde, uzak aralykdan görme ukyby bolan ýörite taýýarlykly maýmynlaryň hyzmatyndan hem giňden peýdalanylyp başlandy. Gysgaça aýdylanda, osmanly deňizçileri maýmynlary dürbi ýa-da teleskop deregne ulanýardylar. Demirgazyk Afrikadan getirilen iri-iri maýmyňlar Gelubolu we Stambul gämi ussahanalarynda belli bir wagt okadylandan soň, söweşeň gämilerde gözü edilip gulluga alynýardy. Ynha, şeýle çynlakaý taýýarlykdan geçen gözü maýmyňlar gämileriň bumalaryna we burnuna çykarylyp, gözyetime esewan edýärdiler, açık deňizde özlerine tarap ýakynlaşýan gämi göze ilen badyna özlerine mahsus usulda derhal aşak inip, gerekli çäreleriň alynmagyna ýardam edipdirler.

Öñki Stambulyň Galata raýonynda iki köpriniň aralyky ýelken, tanap, tros, gara sakgyç (mazut), çelek... ýaly deňizçilik harytlarynyň satylýan ýeridi. Gazy köprüsiniň başynda, Sokully Mämmet paşa metjidiniň (Azamgappsy metjidi) ýakynynda bolsa maýmyň dükany bar eken. Dükanda ýolagçy we söwda maksatly gämiler üçin taýýarlanan maýmyňlar satylypdyr.

■ «Maýmynhor ymamyň» gazaby

Soltan Myrat III-iň mugallymy bolup, soňra Rumeliniň goşun kazysy bolup işläñ Molla Abdylkerim efendi tutanýerli, gaharjaň, edesi gelýän işini soňuna çenli etmän goýmaýan, patışanyň ýanyndaky sylag-sarpasyna daýanyp, hiç kimden

çekinmeýän adam bolupdyr. Ol owadan labzy bilen metjitde wagyz edende namaz okamaga gelen jemagaty agzyna aňk edip bilyän suhangöý adam eken. Günlerde bir gün ol kitap okap otyrka «maýmyn jynsy gatnaşyga sebäp bolup biler» diýen setiriň üstünden barypdyr, gahar-gazapdan ýaňa ot bolup tutاشan Molla Abdulkerim müňlerçe adamy yzyna salyp, dessine Azamgapysy bazaryna barypdyr we maýmyn satylýan dükanlaryň üstünü basypdyr. Dükanlarda näçe maýmyn bar bolsa, hemmesini şol ýerdäki agaçlardan asdyryp, ölüm jezasyny beripdir. Bu wakadan soň Molla Abdylkerime «Maýmyndan miwe getiren ağaçlara dönüpdi. Halka göz bolsun diýip, iri maýmynlara aýratyn jeza beriş sahnasy gurnalýardı. Abdulkerim atyna atlanyp, etrapma-etrap aýlandy we asyljak maýmynlaryň ýüpüni öz eli bilen çekdi. Şeýle geňsi hüyhäsiýetu bolan kazynyň oňar taraplary-da bardy. Meselem haýrsahawat işlerini etmegi gowy görerdi. Gaýry müslimlere (musulman dällere) garşı aňyrdan gelýän çuňñur ýigrenji we kinesi bardy. Günlerde bir gün onuň küyüne hristianlary we ýewreýleri ýepbeklemek düşü. Şol wagtlar her din wekiliniň aýry reňkli serpuşlary bolupdyr. Hristianlar gök, ýewreýler sary tahýa geýipdirler. Molla Abdylkerim bularyň tahýalaryny gara er gyzyl reňke öwrürdi.

Stambulyň Kasympaşa raýonynda öňler, häzirki «Deňiz» hassahanasynyň duran depesinden tä «Abdylla metjidine» we «Seýdi Aly Reýis metjidine» çenli ýewreý maşatlygy (gonamçylygy) bar eken, aşak eteklerinde bolsa musulman gonamçylygy bolupdyr. Abdylkerim ependi ýewreý gonamçylygynyň içinde bir metjit saldyrmagy netine düwüpdır. Yöne ýewreýleriň nägileligi sebäpli, muny hiç amala aşyryp bilenokdy. 1591-nji ýylda Abdylkerim ependi gurdurjak binasynyň ähli materiallaryny jemledi. Bir gije ýüzlerçe işçi birden herekete geçdi. Ertir irden turup görseler ýewreý gonamçylygynyň ýerine minaralyja metjdiniň durandygyny gördüler. Molla Abdylkerimiň bu gözsüz batyrlygyna, çakganlygyna haýran galdylar. Döwletiňem Abdylkerim mollanyň bu işini makullamakdan başga

alajy galmady. Hawa, häzirki «Ýel degirmeni metjidi» adyny göterýän metjit birwagtlar «Maýmynhor ymam» tarapyndan şeýdip gurulypdy. Molla Kerim metjit gurlandan iki ýyl geçensoň aradan çykypdyr we şol ýerdäki «Kasym Çawuş» gonamçylygyna jaýlanypdyr.

Ymam hezretleri ölen günü şäheriň ähli maýmyn söwdagärleri begençlerine bäs edibilmän baýram edipdirler».

Çeşme: «Taryh hazynasy» žurnalynyň 28.02.1951-nji ýyldaky sany. Geň-taňsy wakalar